

Edita: Comisió de la Memòria històrica de la Gent Gran de Mataró

Ajuntament de Mataró

Any 2025



La intenció és donar a conèixer alguns detalls sobre curiositats i anècdotes i fixar-nos en els detalls dels que podríem anomenar el petit patrimoni de la nostra ciutat.



www.memoriagentgran.cat
[@ciutadaniamataro](https://twitter.com/ciutadaniamataro)



AJUNTAMENT DE MATARÓ

RUTA GUIADA

DEL PORTAL DE BARCELONA

AL PORTAL DE VALLDEIX

MATARÓ



RUTA GUIADA

DEL PORTAL DE BARCELONA AL PORTAL DE VALLDEIX

Aquesta ruta guiada ha estat pensada amb la intenció de recórrer el centre de la ciutat de Mataró (entre muralles). Partirem des d'aquest punt, que va ser la principal porta d'entrada a la Mataró emmurallada i acabarem en una altra de les portes de la muralla: Portal de Valldeix.

Mataró és una ciutat de sorpreses i en qualsevol racó pots veure una petita història del nostre passat.

La intenció és donar a conèixer alguns detalls sobre curiositats, anècdotes i fixar-nos en detalls dels que podríem anomenar el petit patrimoni de la nostra ciutat.

Per començar, comentarem els detalls de la vella muralla i les portes d'accés.

Disseny i maquetació: JAC
Imatge portada: JAC
Detall xafardera.
Carrer de Barcelona, 51-53.

LES MURALLES

Les muralles es van construir entre els anys 1569 i 1600. El 10 de desembre de 1569, segons indicacions de l'enginyer, es van col·locar les fites. El 20 de gener de 1570 es van iniciar les obres al carrer de Barcelona. Es van utilitzar pedres de mida petita i morter de baixa qualitat (dues parts de terra i una de cal), la qual cosa li donava molt poca consistència. Això va facilitar que, en moltes parts, es derroqués amb facilitat, fins i tot pels mateixos veïns. La muralla protegia el centre de la ciutat, deixant fora d'ella algunes zones com la part del Camí Ral i les cases dels pescadors. El recinte emmurallat tenia set portes d'entrada, sent la principal la que estava situada al Carrer de Barcelona.

El creixement de la ciutat és el causant de l'enderrocament de les muralles l'any 1857.

PORTAL DE BARCELONA

Als habitants de Mataró ens diuen Capgrossos. Són diverses les històries que corren en relació a l'origen d'aquest nom. Una d'elles diu que un pescador de la ciutat va construir un vaixell dins de casa i quan el va voler treure per anar a navegar, no passava per la porta.

Una altra història popular és una mica similar a l'anterior; en aquesta ocasió va ser la construcció d'un capgròs per a les festes de la ciutat i aquest tampoc va superar la prova de sortir per la porta.

La més creïble, segons l'historiador Josep Maria Pellicer i Pages, sembla ser la que diu que la desapareguda façana del portal de Barcelona de les muralles de Mataró tenia uns adorns que eren caps de bous. En aquella època als habitants de la ciutat se'ls coneixia per "Caps de Bou"; sobrenom que, amb el temps, es va convertir en "Capgrossos".

CAPELLA DE SANT SEBASTIÀ

A la façana. Any 1587 (data de construcció del Portal de Barcelona). Aquest és l'escut de Mataró més antic que es conserva (sense tenir en compte el de l'arc interior de l'Ajuntament) en un edifici de la ciutat. Curiosament, en aquest escut, la mà amb la mata està mirant a la dreta. També es pot veure aquesta peculiaritat en algun altre lloc. A la part superior de l'escut de Mataró hi ha escrit: A 158 (probablement part d'una inscripció més llarga). Aquest escut va ser restaurat per Jordi Barbany i Triador quan es va reconstruir l'edifici.

ESCULTURA. AUTOR: Perecoll. Any: Març 1985.

Des del segle XVII, en aquest lloc ha existit alguna figura dedicada a aquest sant, advocat contra la pesta.

Possiblement, aquest sigui el monument més ben cuidat de la ciutat. El seu autor el nateja cada cert temps.

PLAÇA DE SANTA ANNA

Abans de continuar el recorregut pel Carrer Barcelona, ens girarem i comentarem el que tenim a les nostres esquenes: la Plaça de Santa Anna.

LA PLACETA

La plaça de Santa Anna (la Placeta, com l'anomenaven els nostres avantpassats) és, sens dubte, el centre neuràlgic de la nostra ciutat. Una plaça que uneix tres dels carrers principals de la ciutat (La Riera, La Rambla i el carrer Barcelona) i que està envoltada d'edificis emblemàtics: l'església de Santa Anna, l'Escola Pia, la cantonada del Canaletas, la capella de Sant Sebastià...

ESGLÉSIA

La porta de l'església es va construir entre el novembre de l'any 1773 i el novembre de l'any 1776.

El dia 6 de desembre de l'any 1739, es va donar el vistiplau per a la col·locació de la primera pedra de l'església al Rector de Mataró. L'església de Santa Anna es va inaugurar l'1 de juny de l'any 1789 (les cerimònies i celebracions van durar tres dies).

ESCOLES PIES

Mataró va ser la primera ciutat important de Catalunya on els escolapis van fundar una escola.

L'any 1747 es compren part dels terrenys situats entre el Camí Ral i la plaça de Santa Anna, per a l'edificació d'una nova escola.

A principis del segle XIX, per primera vegada al país, s'utilitzen pissarres murals a l'Escola Pia de Mataró. Fins llavors s'utilitzaven les pissarres de cuir.

OBELISC

L'únic monument urbà existent a Mataró l'any 1891 (i possiblement el primer) va ser l'obelisc de la Plaça de Santa Anna en memòria de les víctimes de les guerres civils vuitcentistes, dels morts de la guerra napoleònica i en favor de les idees liberals. Aquest obelisc va ser enderrocat l'any 1939.

CREU DE TERME

La Creu de Terme és de l'any 1562. La creu original, està a al Museu de Can Serra. La que podem veure a la plaça és una reproducció de l'any 1942.

Inicialment, aquesta creu estava situada a la sinya de Can Ramis, uns terrenys que van comprar els escolapis l'any 1739 per construir l'Escola de Santa Anna.

L'any 1803 va ser traslladada del seu lloc original. Per entendre la situació inicial d'aquesta creu de terme, ens hem de remuntar al període emprat entre els anys 963 i el 1025, en què els límits territorials amb Argentona passaven per aquest lloc.

CANALETES

El Bar Canaletes va començar la seva història quan, a l'agost de l'any 1897, Joan Graupera i Serra lloga el bar existent a la cantonada de La Riera amb la Muralla de Sant Llorenç: el "Bar Dorado". Després de les inundacions que va patir el bar a causa d'unes fortes pluges l'any 1921, el bar és reformat i passa a dir-se "Bar Canaletes".

Durant la guerra civil, les autoritats republicanes van obligar a tancar tots els bars de la ciutat. Van tancar tots menys el Canaletes. Tot va ser gràcies a la porta de ferro de l'establiment, feia 15 anys que estava oberta i el mecanisme no funcionava.

L'any 1940, els propietaris compren el local del costat, situat a La Riera (la Barreteria Chies), i amplien el bar.

Un dels encants del bar era poder escoltar música en directe.

El dia 16 d'octubre de l'any 1987, el Canaletes tancava les seves portes. El Bar Canaletes va tancar les seves portes; però avui dia, fins i tot pels joves que no el van arribar a conèixer, segueix sent un punt de trobada. Molts som els que diem "ens veiem a la cantonada del Canaletes".

L'any 1939, s'inaugurà la primera línia d'autobusos entre Mataró i Barcelona per l'empresa Alsina-Graells. Els bitllets es podien comprar al Bar Canaletes, on també es podia deixar la paqueteria.

CARRER DE BARCELONA

El carrer més comercial de la ciutat i un del que més detalls i edificis singulars té.

Barcelona, Carrer de, 3. LLINDES

Per poc que s'aixequi la vista, és fàcil donar-se compte de l'any de construcció o de la reforma de més de 260 edificis en els nostres carrers i places. Les dates es poden veure en diferents llocs de les façanes, com ara als esgrafiats, a les portes, a les finestres, a les llindes...

Barcelona, Carrer de, 4. L'ANCORA

L'àncora. Datada a principis del segle passat. Una peça publicitària de l'antiga sastreria, que s'ha convertit en una icona del Carrer de Barcelona.

Barcelona, Carrer de, 5. CAPELLETES: Mare de Déu del Carme.

Les capelletes de carrer són una clara expressió de la religiositat popular. La gran majoria estan a les façanes d'habitatges i de cara al carrer o plaça. Més que un sentit decoratiu, esdevenen una declaració de la devoció de la persona o grup de persones que viuen a l'entorn de aquestes obres d'art popular i que són elements propis de la religió catòlica. Alberguen en el seu interior la imatge de Jesucrist, de la Verge o d'algun Sant. Aquestes capelletes també servien als vianants per pregar, normalment en forma de res de rosari. Els propis veïns o propietaris eren els en

carregats del manteniment de les imatges, a les que mai els hi mancava un ramet de flors, espelmes o complements decoratius.

Als anys 30, Mataró tenia prop de 75 capelletes; a l'actualitat, tenim 31.

Carrer de Barcelona, 7. COCODRIL

Escultura: Cocodril i serp. AUTOR: Rafel Codina i March. Any: 1976.

A la porxada d'entrada de la sabateria. No és un drac. És un cocodril i una serp que representa una al·legoria a la pell. Els cristalls són un llum.

Antiga Impremta Minerva. ESGRAFIATS I XAFARDERES

Durant el segle XVIII i principis del segle XIX, moltes de les façanes mataronines eren decorades amb esgrafiats i pintures. Arquitectes mataronins, com Josep Puig i Cadafalch i Josep Goday i Casals, fan servir l'esgrafiats a les façanes dels seus edificis. Aquesta tècnica ha arribat fins als nostres dies. A Mataró tenim més de 350 edificis amb façanes amb motius esgrafiats, de les quals 88 estan catalogades. Autor esgrafiats: Francesc Canyellas.

“Les Xafarderes” són estructures que sobresurten de les finestres i que permeten veure a través d'ella sense ser vist. Es conserven una bona part d'elles, sobretot al casc antic de la ciutat. La catalogació d'aquestes estructures ha permès conservar les existents i restaurar-les en edificis rehabilitats. També es poden veure en

algun edifici de nova construcció.

La “xafardera”, per a aquest tipus de gelosies, és una paraula del vocabulari autòcton de la nostra ciutat.

Barcelona, Carrer de, 20. ESGRAFIAT. Autor: Santi Estrany i Castany.

Barcelona, Carrer de, 19. BOTIGA

Botiga Le Boel (antigament Ca l'Artigas). Segle XX. Estructura de rètol modernista amb motius florals, medallons i un vitrall emplomat de colors.

Carrer de Barcelona, 26. ESGRAFIAT

Edifici: Can Colomer. Estil: Barroc. Datació: XVIII. També coneguda com la “Casa del Coronel”. Edifici amb esgrafiats enbetats, balcons emmarcats amb pedra, i gelosies barroques a les finestres.

Antiga casa Can Pineda. Notable edifici, amb finestres i balcons emmarcats amb pedra picada. Es conserven en bon estat les gelosies barroques. Portal barroc, amb decoració de talla de fusta.

PLAÇA DE LA PEIXATERIA

Les places que avui dia coneixem com la Plaça de Santa Maria, Plaça Gran, Plaça Xica i Plaça de la Peixateria són les més antigues de la ciutat. Avui veurem les quatre.

Edifici: La Peixateria. Estil: Neoclassicisme. Any: 1841. Arquitecte: Miquel Garriga i Roca

L'edifici de planta rectangular es va construir sobre el que hi havia hagut anteriorment (1836) i a sobre de les muralles de la ciutat.

L'edifici va estar funcionant fins els anys 60 del segle passat. És un edifici amb forma de llotja, amb un portal a banda i banda i sis columnes a la seva part central.

Té tres grups escultòrics, dos relacionats amb Neptú als costats i al centre un amb l'escut de la ciutat.

A sota de l'escut es pot veure un relleu mitològic. Aquest edifici va ser finançat pels mataronins Josep A. Peradejordi i Joaquim Martí i Andreu.

En els anys 90, es va instal·lar el fanal més alt de Mataró, amb 28 metres. Està situat en un lateral de la Plaça de la Peixateria. És com tenir un far a la ciutat, a la nit, des de qualsevol part alta de Mataró, es pot veure i és un punt de referència que assenyala el casc antic.

BAIXADA DE LES ESCALETES

A Mataró, tots els carrers que tenen una certa pendent es diuen baixades. No tenim cap pujada. Baixada de Santa Anna, Baixada de les Escaletes, Baixada de les Espenyes, Baixada de les Figueretes, Baixada dels Pobles Eslaus, Baixada d'en Feliu de la Penya i Baixada d'en Massot.

Fins desembre de l'any 1962, era totalment inaccessible per als vehicles.

CARRER DE SANT CRISTÒFOR

Aquest carrer cèntric i de molt trànsit de vianants uneix la Plaça de la Peixateria amb la Plaça Gran. També és coneguda per la Plaça Xica (en la seva part més ampla), però no veuràs cap rètol que ho indiqui.

CAMÍ DE SANT JAUME

El 28 d'abril de l'any 2018 es va inaugurar el primer tram de la ruta mediterrània de tota la península del "Camí de Santiago", que passa per Mataró. És el traçat de l'antiga Via Augusta, que uneix Girona amb Barcelona. El recorregut pel El Maresme és des de Malgrat de Mar fins a Montgat. Aquest tram del Camí de Sant Jaume es coneix per "Via Marina".

Una part del recorregut per la nostra Ciutat és: Baixada de les Escaletes, Carrer de Sant Cristòfor, Carrer de Santa Maria, Plaça Santa Maria, Carrer Nou.

Llocs pels quals passarem avui: podreu dir que avui heu fet una part del "Camino de Santiago".

CAN XAMMAR

L'any 2002 es va descobrir a Can Xammar l'assentament neolític més important de Catalunya (entre el 5500 i el 5000 abans de

Crist). Els arqueòlegs asseguren que es tracta del primer assentament humà del Maresme.

Sant Cristòfor, Carrer de, 5. BOTIGA

Botiga “Des del passat” (antiga fruiteria Can Cateteura). Datació aproximada: any 1910. Estructura de fusta amb portes i rètol típics d’aquella època.

Sant Cristòfor, Carrer de, 10: “LA CONFIANZA”

“La Confianza” és l’únic establiment modernista que es conserva sense patir cap alteració a Mataró. La seva construcció va ser l’any 1894 i inaugurada l’any 1896. l’arquitecte va ser Josep Puig i Cadafalch.

Sant Cristòfor, Carrer de, 8. L’EDIFICI MÉS ALT

L’any 1854, els habitants de la ciutat miraven amb sorpresa l’edifici més alt de la ciutat. Un edifici de planta baixa i quatre pisos situat al carrer de Sant Cristòfol, 8 (encara està en peu). Va ser l’edifici més alt de la ciutat durant poc més de cinc dècades.

L’any 1888 es publiquen les ordenances municipals, on en el seu article 57 es limita l’alçada dels edificis de la ciutat a planta baixa i tres pisos.

Carrer Na Pau. El rellotge que gairebé no marca les hores.

CARRER D’EN PUJOL

També conegut popularment com el “Carrer de Les Santes”. Un carrer que, després de la desaparició d’un edifici entre aquest carrer i el Carrer de Sant Cristòfor, a l’actualitat sembla que és el final lògic del carrer, però abans d’arribar a la fi, a mà esquerra, hi ha un carrer que acaba en corba per on també s’arriba al Carrer de Sant Cristòfor. Aquesta bifurcació era el vell recorregut del carrer d’en Pujol i encara es diu igual. Si se li ha d’aplicar la normativa vigent, la bifurcació hauria de tenir un altre nom.

A la fi del segle XIX, aquest va ser un dels primeres carrers on es van col·locar llambordes.

Sant Desideri, lector i màrtir, és el patró de Mataró. El seu sant és el 19 de setembre, encara que la ciutat no ho celebra. Les seves relíquies es veneraven a la ciutat des del 16 de maig de l’any 1686. En aquest mateix carrer, tenim la capelleta del patró i la de les patrones de Mataró.

LA PLAÇA GRAN

Durant segles va ser la única plaça de la ciutat.

Els seus orígens es remunten als temps del primitiu mercat romà d’Iluro, entre els anys 80-70 a. de C.

El mercat de la Plaça Gran va ser el primer de la ciutat. Es remunta a l’any 1294. S’obria els dilluns, segons autorització del rei Jaume II. És de suposar que el mercat ja existia molt abans, ja que

les lleis reals sempre arribaven més tard i s'adaptaven a la realitat. El 28 d'abril de l'any 1891 s'aprova la construcció i remodelació de la plaça, segons el plànol de l'arquitecte municipal Emili Cabanyes. Les obres es van iniciar al gener de l'any 1892 i es va obrir al públic el 5 de juny.

L'Ajuntament va encarregar a l'arquitecte municipal Josep Puig i Cadafalch la reforma de la coberta del mercat. El 3 de novembre de l'any 1892 es presenta el projecte amb la coberta semicilíndrica decorada amb ceràmica (tal com la coneixem avui en dia). L'obra s'executa al febrer de l'any 1893. Es van utilitzar 400 rajoles de Costa, 1250 de Garrot i 2000 de València.

FANALS

Dos dels primers fanals que il·luminaven La Riera amb subministrament elèctric l'any 1897. Es troben actualment a la Plaça Gran. Són de ferro colat, de vuit metres d'altura, fabricats en els tallers de Vidua de Sebastián Font de Mataró.

CARRER DE SANTA MARIA

Santa Maria, Carrer de, 20. Finestral

Casa Vila Picó (també Can Fité i Ca L'Antic). Finestral gòtic. Aquesta joia arquitectònica la van voler comprar uns milionaris americans, però el seu antic propietari, el senyor Casals, es va negar a vendre-la. Segle XVI.

Carrer de Santa Maria, 5. Can Ricart. Estil: Barroc. Any: 1786

Casal en cantonera, construcció característica del segle XVIII. Portes d'arc escarser. L'any 1871, Francesc Ricart va fundar al local de l'edifici, una fàbrica de cera i una botiga: Cereria Ricart.

PLAÇA DE SANTA MARIA

Plaça triangular projectada per Miquel Garriga i Roca al segle XIX. Part de la plaça ocupa part dels terrenys de l'antic Fossar Gran de la basílica.

Una plaça entranyable per als mataronins. A més d'estar envoltada de carrers emblemàtics i edificis singulars, hi ha la Basílica de Santa Maria, l'edifici més antic de la ciutat, amb més de 1000 anys d'història, la font de la plaça, l'antiga farmàcia Spà (amb més de 300 anys) i uns plataners centenaris.

BASÍLICA DE SANTA MARIA

La Basílica és un edifici que necessita hores per conèixer-lo bé. Nosaltres destacarem els més rellevants i curiosos.

Estil: Gòtic, barroc, neoclassicisme. Datació: S. XVI, XVII, XIX.

La majestuosa església dona nom a la plaça. Va ser edificada a partir del 1675 i acabada durant el segle XVIII. Va ser construïda sobre una església gòtica, de la qual encara es conserva una part a la base del campanar. Dabans de la gòtica, va existir una romànica; i, molt abans, un temple pagà Romà.

És l'edifici amb més història de la Ciutat.

FAÇANA

La façana és un cos afegit que data de l'any 1867.

CARRER DE SANT FRANCESC D'ASSÍS

Sant Francesc D'Assís, Carrer de, 14. Bocaclau Àustries.

A Mataró, tenim portes dignes de ser contemplades i, en algunes, podreu veure les relíquies dels bocaclaus. Aquestes peces es van crear, en el seu inici, tan sols per impedir que, a còpia de fer servir la clau, es desgastés la fusta al voltant del forat per on es fica la clau. Aquests protectors es van convertir en embellidors o bocaclaus de panys que han perdurat en el temps i, alguns, d'una clara simbologia, com ara els que es remunten a la Guerra de Successió (1702-1715), que identificaven als partidaris austricistes i als borbònics. També han arribat fins nostres dies alguns amb formes barroques i altres de clar significat religiós. Estem parlant que alguns d'aquests bocaclaus tenen més de 300 anys.

Aquestes peces solen ser úniques, obra del serraller del poble, amb una gran varietat de models i formes; però, possiblement, les que més mèrit tenen d'haver sobreviscut tant de temps són les que donaven suport a la casa la Casa d'Àustria, que, tot i perdre la guerra contra els Borbons, han pogut arribar fins els nostres dies.

Sant Francesc D'Assís, Carrer de, 8.

EDIFICI: Casa natal de Rafael Estrany i Ros

Un artista polifacètic amb una obra molt vasta de variades tècniques.

Sant Francesc D'Assís, Carrer de, 1-B. Bocaclau religiós.

Sant Francesc D'Assís, Carrer de, 1. Can Tunyí Falguera.

Bocaclau Borbons.

Capelleta: la de Sant Francesc d'Assís és la capelleta que existia a l'antic Portal de Valldeix de la muralla de la ciutat i que es va traslladar a la seva actual ubicació.

PORTAL DE VALLDEIX

El portal: podràs apreciar a la façana la silueta del Portal de Valldeix, una de les portes de la vella muralla.

BIBLIOGRAFIA

Cortés, Josep Antoni. Made in Mataró. Editorial: Círculo Rojo. Any: 2018.

Cortés, Josep Antoni. Pasejant per Mataró. Editorial: Círculo Rojo. Any: 2021.